

Afyonkarahisar Üçin Buluntuları Işığında Batı Anadolu Prehistoryası Üzerine Yeni Gözlemler

Özdemir KOÇAK – Mustafa BİLGİN*

Afyonkarahisar il sınırlarında yürüttüğümüz arkeolojik yüzey araştırmaları sonucu, Neolitik ve Kalkolitik Çağ kültürleri ile ilgili yeni yerleşmeler tespit edilmiş ve yeni verilere ulaşılmıştır¹. Batı Anadolu Bölgesi'nin kıyı kesimlerinde, son yıllarda, Ulucak, Ege Gübre, Çukuriçi ve Tepecik-Heybelidede gibi yerleşmelerde yapılan çalışmalarla yeni GNÇ/EKÇ yerleşmeleri ortaya çıkarılmıştır (Res. 1)². Ancak bölgenin İç-batı Anadolu Bölümü'nde, özellikle doğal yol güzergâhı üzerinde bulunan Sultan Dağları'nın kuzeyindeki dağlık kesimdeki kazı ve yüzey araştırmaları yetersizdir. Bu bağlamda, tarafımızdan yürütülen yüzey araştırmaları İç-batı Anadolu'nun özellikle Prehistorik Dönem kültürlerinin tanımlanmasına katkı sağlamaktadır. Bu çalışmaların ilk sonuçlarıyla ilgili veriler, Eyice Höyük buluntuları ışığında tarafımızdan yayınlanmıştır³.

Bu bölgeyle ilgili, en önemli problemlerin başında, erken dönem kültür tabakalarının, M.Ö. II. binyıl ve Roma Dönemi başta olmak üzere daha geç dönem yerleşmelerinin altında kalmasıydı. Bundan dolayı tek dönemli yerleşmeler ya da özellikle tarımsal faaliyetler sonucu ortaya çıkan buluntular bize yardımcı olmaktadır. Yaptığımız çalışmalar Prehistorik Dönem yerleşim modellerinin tanımlanması açısından da yararlı olmuştur. Özellikle, Neolitik ve Kalkolitik Çağ yerleşmelerinin önemli bir kısmının, yükseltisi daha fazla olan yerlerde ve akarsuları takip eden ve suyun bol olduğu doğal yol güzergâhlarında olması da önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Res. 2).

* Prof. Dr. Özdemir Koçak, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Kampüs-Konya. E-posta: ozdekocak@hotmail.com
Arkeolog Uzm. Mustafa Bilgin, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Kınıklı Kampüsü-Denizli. E-posta: bilgin_arke@yahoo.com

Bu proje Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü ve T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü tarafından desteklenmiştir. Bundan dolayı bu kurum yetkililerine teşekkürü borç bilmekteyiz. Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü: "Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2010-2012 Yılları Arkeolojik Yüzey Araştırmaları" (10401008 Proje no).

2011 yılı arazi çalışmaları sırasında Kültür ve Turizm Bakanlığı temsilcisi Uşak Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü'nden Arkeolog Sadık Doğan'dı. Sadık Doğan bir ekip üyesi gibi özveri ile çalıştı. Kendisine içten bir şekilde teşekkür ederiz. Ayrıca, arazi ve laboratuvar çalışmalarını birlikte yürüttüğümüz Pamukkale Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü'nden Yüksek Lisans öğrencileri, Arkeolog P. Kızıltepe Bilgin ile Arkeolog B. Derin, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden Lisans öğrencileri A. Mızrak, F. Yelboğa ve S. Ü. Eğitim Fakültesi Lisans öğrencisi E. Bulut'a teşekkür ederiz. Makalede değerlendirilen arkeolojik verilerin çizimleri Pınar Kızıltepe Bilgin tarafından yapılmıştır.

1 Koçak 2010, 287 vdd.; Koçak 2011, 181 vdd.; Koçak 2012, 231 vdd.; Koçak - Bilgin 2012, 23 vdd.

2 Çilingiroğlu v.d. 2004.

3 Koçak - Bilgin 2010.

Çalışmalar sonucu, bölgenin Neolitik ve Kalkolitik Dönem kültürleri hakkında sağlıklı yorumlar yapılabilmesine yardımcı olacak bazı yerleşmeler bilim dünyasına tanıtılmıştır⁴. Yerleşmelerde dikkati çeken en önemli özelliklerin başında, bölgeye özgü Prehistorik Dönem seramiklerinin yanında, EKÇ'in Göller Bölgesi ile morumsu kırmızı astarlı (Aslanapa Kültürü) seramiklerinin bir arada bulunmuş olmasıdır. Bu veriler, İç-batı Anadolu'nun merkezinde bulunan Afyonkarahisar ve çevresinin sadece sıradan bir geçiş bölgesi olmadığını, GNÇ/EKÇ'da kendine özgü bir geleneğe sahip olduğunu göstermektedir (Res. 1).

Bölgede birbirinden dağlarla ayrılan çok sayıda kapalı havza olduğu bilinmektedir. Kumalar, Karakuş ve Sultan Dağları silsileleri başta olmak üzere, bu kesimdeki dağ kitleleri arasında Sincanlı Ovası, Küçük Ova, Sandıklı Ovası, Şuhut Ovası, Dombay Ova, Gül Ovası, Çamur Ova, Akarçay Havzası gibi ovalarda yerleşim yerlerinin kurulmasına uygun düz alanlar vardır. Bu ovalar birbirleriyle çeşitli geçitler aracılığıyla bağlanmaktadır. GNÇ/EKÇ yerleşmeleri de bu doğal yol güzergâhlarıyla hem Afyonkarahisar hem de çevre bölgelerle ilişki içerisinde (Res. 2).

Afyonkarahisar araştırmalarımızın ilk dönemlerinde, ilin doğusunda kalan bölgede, Çobanlar-İscehisar-Bayat-Bolvadin çevresinde Pani Höyük, Baldanlar, Ahaların Çeşme 1, Pazarcık, Gövem Mevkii, Sinneli, Bolvadin Üçhöyük gibi prehistorik dönemleri temsil eden yerleşmeler tespit edilmiştir⁵. 2008 yılından itibaren bölgenin batısında sürdürülen çalışmalarda, Sinanpaşa-Hocalar-Sandıklı çevresinde yeni yerleşmelere ulaşılmıştır. Bunlar arasında; Sinanpaşa'da Eyice (Hüyüğün Dibi), Sandıklı'da Bektaş Höyük Tepe (Karahöyük), Akin Üçin, Hocalar'da Çalca Asarın Tepe ve Devlethan Ören Mevkileri sayılabilir⁶. Daha sonraki aşamalarda, 2011 yılı Şuhut İlçesi yüzey araştırmaları sırasında ise İçikli Üçin, Hallaç Köyü Ören Önü Mevkii'nde de GNÇ/EKÇ buluntuları tespit edilmiştir. Bu makalede, yukarıda adı geçen Prehistorik Dönem yerleşmeleri içinden İçikli-Üçin buluntuları üzerine bir değerlendirme yapılacaktır.

İçikli Köyü, Şuhut İlçesinin 15 km. kadar güneydoğusunda yer almaktadır. Bu alan 1190-1340 m. arasında değişen bir yükseltiye sahiptir. İçikli Köyü çevresinde yapılan araştırmalar sırasında Neolitik Çağ'dan Roma Dönemi'ne kadar olan sürece ait üç önemli yerleşme tespit edilmiştir⁷.

Bu yerleşmelerden ilki köyün 1300 m. kadar batısında yer alan Çukurçayır Höyüğü'dür. Diğeri de Çukurçayır'ın 700 m. doğusundaki Arpalık Mevkii'dir. Her iki yerleşmede de ağırlıklı olarak, İTÇ'ni temsil eden buluntular tespit edilmiştir⁸.

İçikli Köyü'ndeki araştırmaların son bölümünü, köyün kuzeyinde kalan dağlık kesim oluşturmuştur. Burası, köyün 3 km. kuzeyinde yer alan kayalık bir alandır. Bu mevkide, Söğütçe Tepesi olarak bilinen yükseltinin hemen güneyinde Üçin yerleşmesi bulunmaktadır⁹. Buradaki kayalık alanın doğusunda ve doğal bir kaynak üzerinde Üçin Çeşmesi yer alır. Bu çeşme günümüzde de kullanılmaktadır (Res. 3-4).

4 Koçak 2004, 174 vd.; Koçak 2006, 84 vd.; Koçak - Işık 2007 359 vd; Koçak - Bilgin 2010.

5 Koçak 2004, 174 vd.; Koçak 2006, 84 vd.; Koçak - Işık 2007, 359 vd.

6 Koçak 2010, 288 vd.; Koçak 2011, 188; Koçak 2012, 236 vdd.

7 İçikli Köyü Köyü muhtarı Salih Gökdemir, köy bekçisi Ömer Akbulut'u rehberlik yapması için görevlendirdi. Bundan dolayı kendilerine teşekkür ederiz.

8 Çukurçayır yerleşmesinin koordinatları N 38° 24. 774' E 030° 40.110' H: 1189 m. A: 5 m.; Arpalık yerleşmesinin koordinatları N 38° 25. 069' E 030° 40.703' H: 1207 m A: 10 m.

9 İçikli Üçin yerleşmesinin koordinatları N 38° 26.694' E 030° 41.400' H: 1337 m. A: 4 m. (Tepe)

Bir tepeüstü yerleşmesi olan Üçin, kuzeybatı-güneydoğu yönünde, Üçin Mevkii'ne doğru uzanmaktadır. Burası günümüzde yaylak olarak kullanılmaktadır ve yerleşme üzerinde tarım faaliyetleri yapılmaktadır. Bu yerleşmede 2011 ve 2012 yıllarında yapılan araştırmalar sırasında sistemli bir yüzey toplaması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda 1020 civarında çanak-çömlek parçası, taş ve obsidyen alet parçası toplanmıştır. Bu parçaların yaklaşık % 30'luk kısmı GNÇ/EKÇ dönemlerine aittir. Bunların arasında yaklaşık 40 tane boya bezemeli örnek yer almaktadır. Yerleşmenin özellikle kuzeybatı eteklerinde seramik verilerin yoğunluğu dikkati çekmektedir. Seramik buluntulara göre, yerleşmenin Neolitik, Kalkolitik, İTÇ ve Roma dönemlerinde iskân edildiği anlaşılmaktadır. Yerleşmedeki GNÇ/EKÇ malzemelerinin büyük bir çoğunluğu, höyüğün kuzeybatı eteğinde yürütülen çalışmalarda, taranan alanın güney üst bölümünde tespit edilmiştir. İTÇ ve Roma dönemi malzemeleri ise höyüğün diğer eteklerinde daha yoğun olarak ele geçirilmiştir. Bu verilere göre, yerleşme ilk kurulduğu dönemde özellikle su kaynağına yakın olan kuzeybatı bölümünde, Üçin Mevkii'ne doğru uzanmaktadır. Zaman içinde güneydoğuya doğru genişlemiş olmalıdır (Res. 3-4).

Tespit edilen arkeolojik materyal arasında bulunan bir figürin başı, bölgenin Prehistorik Çağ kültürünü açıklamak yönünde dikkat çekicidir (Res. 5-6). Höyüğün Prehistorik Çağ seramik verileriyle birlikte aynı etekte bulunan ve EKÇ'ı temsil ettiği düşünülen bu figürin başı bir kadın betimlemesine ait olmalıdır. Figürinin yalnızca baş bölümü ele geçirilmiş olup gövdeye ait alt bölümü eksiktir. Eser, açık soluk kırmızı hamurlu, ince kumlu, kırmızı astarlı ve açıktır (Res. 6)¹⁰.

Uzun bir yüze sahip başın ayrıntıları kazıma ile işlenmiştir. Alın kısmı belirgin şekilde öne doğru çıkık olan figürinin gözleri badem şeklinde olup gözlerin sınırı kazıma çizgiyle belirgin hale getirilmiştir. Kaşlar gözlerin oldukça üzerinde düz bir hatla verilmiştir. Burun hafif basık, üst dudak öne çıkık ve kalın, alt dudak üst dudağa oranla daha ince ve geride, çene ise alta doğru uzatılarak işlenmiştir. Kulaklar başın her iki yanında gözlerin aksına gelecek şekilde çıkıntılı olarak yapılmış, ancak sol kulak hemen başlangıç noktasından kırılmıştır. Alının üst bölümünden bir çizgiyle ayrılan saçlar arkada kulakların ortasına kadar taranarak topuz şeklinde toplanmıştır ancak bu bölüm kırıktır. Saç telleri ve tarama etkisi ince sık çizgiler halinde tasvir edilmiştir (Res. 6). Özellikle saçlarda görülen ince işçilik, sanatın bu dönem için düzeyini göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Bu figürinin benzerlerini, Konya çevresinden Uşak kesimine kadar görmek mümkündür. Nitekim Konya-Çumra'da Gücük Köyü'nde¹¹, Yalvaç çevresinde¹², Uşak-Banaz Alıçlı Höyük'te bazı benzer örnekler görülmektedir¹³. Bunlar arasında ilk başta Burdur çevresi örneklerini saymak mümkündür (Res. 8)¹⁴. Nitekim bu figürindeki topuz ya da atkuyruğu şeklindeki saç modelinin benzerleri Hacılar, Kuruçay ve Höyücek GNÇ/EKÇ buluntuları arasında görülmektedir¹⁵. Ancak, İçikli-Üçin örneğindeki saç kıvrımlarında kazımayla verilen ince ayrıntılar bir farklılık olarak görülmektedir. Burdur Bölgesi örneklerinde saçlar seyrek birkaç çizgi ile betimlenmiştir. Saç çizgileri açısından İçikli-Üçin figürin parçasına en yakın örnekler EKÇ'a ait olanlardır

10 Figürinin astar ve açık özellikleri Göller Bölgesi örneklerine benzemektedir. Bk.: Mellaart 1958, 144. Hacılar V'den gelen kırmızı açıktır ve saçları kazı bezeli olan örnek de Üçin buluntuları ile benzerdir. Bk.: Mellaart 1970, 178, fig. 513:1.

11 Bilgi 1980, 6.

12 Umurtak 2008, 511 vd.

13 Bilgi 1980, 3.

14 Mellaart 1970, 166 vdd., fig. 191; Duru 1994, Lev. 188-190, 192.

15 Mellaart 1970, 168, fig. 191; Duru 1994, 60 vdd., Lev. 188-192.

(Res. 8)¹⁶. Üçin figürininin ağız bölümü işlenmiştir ve bu husus figürin tasvir geleneğinde çok özgün bir niteliktir. Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi deposunda bulunan ve yine Üçin kesiminden giden bir figürin parçasında da benzer durum görülmektedir (Res. 10). Bunlarla ilgili olarak Bademağacı'nda bulunmuş olan benzer tipteki *ağzı belirtilmiş başla* karşılaştırma yapmak mümkündür¹⁷.

İçikli-Üçin figürininde gözler, Burdur çevresinden bildiğimiz tipik *badem gözler*den biraz farklıdır. Burun bölümündeki çizgiler düz bir hat ile göz kenarından alta doğru inerek yine düz bir çizgiyle burnun alt sınırını oluşturmaktadır. Bu göz şekliyle ilgili yakın örneklerden birisi J. Mellaart'ın Hacılar çalışması içerisinde Afyonkarahisar Müzesi buluntuları arasında verdiği *Kayirliköy (Banaz Ovası)* pişmiş toprak figürininde görülür¹⁸. Batı Anadolu örnekleri arasında Ulucak buluntularıyla da karşılaştırma yapmak mümkündür¹⁹.

J. Mellaart ayrıca, Beycesultan'da herhangi bir kontekst ile ilişkilendirilmeyen bir figürinden söz etmektedir (Res. 7). Bu figürinin saç şekli, saç kıvrımlarındaki ayrıntı ve göz şekli de dâhil olmak üzere İçikli-Üçin buluntusunun en yakın benzerlerinden birisidir. J. Mellaart'ın, bunlarla ilgili yakın örnekler arasında gösterdiği diğer bir buluntu, Khios'da Ayio Gala Aşağı Mağara'da tespit edilen bir figürin başıdır (Res. 9)²⁰. J. Mellaart, Beycesultan ve Ayio Gala örneklerinin, aynı döneme ait ve basit işçilik gösteren buluntular olduğunu söyleyerek, bunların Hacılar kültürünün yayılımının anlaşılması bakımından önemli olduğunu vurgular²¹. Batı Trakya'da Hacılar VI-I ile karşılaştırılan Agios Petros ve Marki buluntuları da en azından bu geleneğin uzak birer yansımaları olarak karşımıza çıkmaktadır²².

İçikli-Üçin yerleşmesinde bulduğumuz figürin parçasının benzerlerinden iki tanesi Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi'nde mevcuttur. Her iki parça da satın alma yoluyla müzeye kazandırılmıştır. Bunlardan ilki, tarafımızdan İçikli-Üçin yerleşmesinde bulunan figürin ile aynı kesimden, diğeri ise Çay İlçesi Devederesi Mevkii'nden gelmiştir.

İlk örnek, müzeye 1977 yılında İçikli Köyü'nden gelmiş olan E.7423 envanter numaralı eserdir (Res. 10). Bu eser bizim tespit ettiğimiz parçaya göre daha büyüktür²³. Müze envanterinde Şuhut İçikli Köyü Üçler Tepesi'nden geldiği kaydedilmektedir²⁴. Boyundan itibaren kırık olan bu örnek ince uzun yüzlü bir figürine aittir. Kaş, göz, çene ve saçlar kazıma çizgi ile belirtilmiş, ağız bölümü işlenmiştir. Saçlar yukarıya doğru sivri bir külâh şeklinde uzatılmıştır. Kaş düz bir çizgi, gözler badem şeklinde tasvir edilmektedir. Burun ince uzun bir kabartı halindedir. Kulaklar yan kısımda küçük bir çıkıntı şeklindedir. Gri hamurlu, kahverengi astarlı ve açıktır. İşçilik yönünden, makaleye konu olan figürin parçasına göre daha kabadır.

16 Mellaart 1970, 178, fig. 223a; Duru 1994, 60, Lev. 188/1; Duru - Umurtak 2005, 93, Lev. 112/2-3, 113/3, 114/1, 129/3, 159/4-5, 160/3, 6.

17 R. Duru, Ana Tanrıçalarda ağzın kural olarak betimlenmediğinden, Bademağacı figürin başının özgün bir konum kazandığını belirtmektedir. Bk. Duru 2008, 94, Res. 155.

18 Mellaart 1970, fig. 232.

19 Çilingiroğlu v.d. 2004, 47 vd., 122, fig. 30.

20 Hood 1981, 62-64, Plate 8: 310, Plate 9: 309.

21 Mellaart 1958, 146 vd., fig. 11/3; Mellaart 1959, 51.

22 Efstratiou 1993, 39, fig. 10.

23 yük. 5.1, gen. 2.7 cm.

24 Afyon Müzesi tarafından Üçler Tepesi olarak kayda alınan bu merkez, tarafımızdan İçikli Üçin olarak kayda geçen yerleşmedir.

Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi'ne 1990 yılında Çay İlçesi Devederesi Köyü Örenlik Kürt Pınarı Mevkii'nden de bir figürin parçası daha gelmiştir (Res. 11). E.10343 envanter numaralı bu eserin baş kısmıyla beraber omuz ve gövde kısmının az bir bölümü mevcuttur²⁵. Baş ve boyun kısmı aynı kalınlıkta belirtilmiştir. Burada da saçlar yukarıya doğru sivri bir külah şeklinde betimlenmiştir. Gözler, kaş ve ağız derin çizgilerle belirtilmiştir. Burun ve kulaklar hafif çıkıntı yapacak şekilde işlenmiştir. Yuvarlak kesitli, kısa küt boyunludur. Omuzdan bağlantılı geniş pazıbentli kolun ele yakın kısımları kıvrım yerlerinden oldukça orantısız ve ince olarak işlenmiş olup sağ yan ve alt kısımları eksiktir. Kahverengi hamurludur. Başın üst bölümünde yatay ip deliği açılmış olup, kullanımdan kaynaklanan renk bozulması izleri mevcuttur²⁶.

İçikli-Üçin yerleşmesinde ele geçirilen ana tanrıça figürini parçası dışında, EKÇ tarihlendirilen en önemli malzeme grubunu seramik buluntular oluşturmaktadır. Bu bölümde, figürinin bulunduğu kuzeybatı eteklerde ele geçirilen yaklaşık 40 tane seramik içinde özellik gösteren 25 parça değerlendirmeye alınmıştır (Res. 12-14). Boya bezemeli olan bu örnekler iki grup altında değerlendirilebilir. İlk grup krem ya da beyaz astar üzerine açık kırmızimsı kahverengi bezemelidir. İkinci grubu ise yine krem ya da beyaz astar üzerine yapılan daha koyu kırmızı kahverenginin tonlarında bezemeli örnekler oluşturmaktadır.

Her iki grubun hamur özellikleri birbirine benzemektedir. Hamur renkleri kırmızıdan kahverenginin tonlarına değişmekte olup bazı örnekler özlüdür. Genellikle mika, mineral ve küçük taşçık katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Saman ve bitki katkısı ise genellikle görülmez.

Seramikler biçimsel açıdan değerlendirildiğinde iki ana form grubuyla karşılaşılmaktadır (Res. 12-14). İlk grubu derin ve düz kenarlı kâseler oluşturmaktadır (Res. 12: 1-5). Bu grup içinde dört ağız kenar parçası (Res. 9: 1-4) ile bir dip parçası (Res. 12: 5) ele geçirilmiştir. İkinci ve baskın grup, çömlek ve çömlekçiklerden oluşan örneklerdir (Res. 12-14: 6-25). Bunlardan dört adeti ağız kenar parçası (Res. 12: 6-9) olup diğerleri gövdeye (Res. 13-14: 10-25) aittir. Ağız çapları 15 cm. ile 25 cm. arasında değişmektedir. Genellikle dışa çekik ağız kenarlı, kısa boyunlu olan bu çömlek-çömlekçiklerin küresel ve yuvarlatılmış dipli gövde yapıları olmalıdır.

Bezemeler açık ve kapalı kaplarda dış yüzeye uygulanmıştır. Bunların arasında en dikkati çeken motif üçgenlerdir (Res. 12-14: 3, 6-8; 10-16; 21). Üçgenler içi dolu (Res. 12-14: 8, 14, 16, 21), taralı (Res. 12-13: 7, 15) ya da boş olacak (Res. 12-14: 3, 6; 10-14; 21) şekilde değişik kompozisyonlarda yapılmıştır. Ayrıca iç içe yapılmış baklava dilimi (Res. 14: 22), dikey çizgi kümeleri (Res. 12: 1), konsantrik yarım daireler de (Res. 12-14: 9, 18, 24) diğer bezeme örnekleri arasında sayılabilir.

Üçin EKÇ boyalılarının yakın benzerleri, Afyonkarahisar yerleşmeleri arasında, Sinanpaşa-Eyice ve Hocalar'da Çalca-Asarın Tepe'den tanınmaktadır²⁷. Üçin buluntuları, yerleşmenin konumundan da görülebileceği üzere Eyice malzemelerine göre Burdur çevresine daha yakındır. Eyice'de belirgin bir şekilde rastlanan Kütahya-Aslanapa "morumsu kırmızı astarlı" malları bu yerleşmede görülmemektedir²⁸. Yine, Çobanlar Pani yerleşmesinde, doğrudan zemin üzerine yapılan boyama geleneğine burada rastlanmaz²⁹. Üçin yerleşmesinde krem ya da beyaz astar üzerine açık kırmızimsı kahverengi ve daha koyu kırmızı kahverenginin tonlarında görülen

25 yük. 8.3 cm., gen. 5.4 cm., kal. 2.8 cm.

26 E.7423 ve E.10343 envanter numaralı buluntuları burada kullanabilmemiz için bize izin veren Müze Müdürü Arkeolog Mevlüt Üyümeze teşekkür ederiz.

27 Koçak - Bilgin 2010, 23 vdd.; Koçak 2012, 246, Çiz. 2, Res. 4.

28 Efe 2001, 54, 74, Pl. XIVa.

29 Koçak - Bilgin 2010, 30, 41 vdd.

buluntuların bazı benzerlerini Burdur çevresi³⁰, Yeşilova³¹, Orman Fidanlığı³², Çivril yerleşmeleri³³, Canhasan³⁴, Akmakça³⁵, Batı Çatalhöyük³⁶ ve Yümüktepe³⁷ EKÇ buluntularıyla karşılaştırmak mümkündür.

Sonuç

Afyonkarahisar çevresinin, yer şekilleri bakımından çok sayıda dağ kitlesi tarafından, farklı bölümlere ayrıldığı görülmektedir (Afyon, Bolvadin, Şuhut, Sincanlı, Küçük Ova gibi). Bu coğrafyada, dağlar arasında birer koridor halinde uzanan doğal yollar, bağlantıyı ve kültürel etkileşimi sağlayan en önemli unsurlar olup bölgenin kültürel durumunu etkilemiştir.

Yaptığımız çalışmalar bölgedeki prehistorik yerleşmelerin (Neolitik-Kalkolitik) konumlarını ve yol güzergâhları ile ilgilerini anlamamıza katkı sağlamıştır. Bu çevrede yer alan erken yerleşmelerin önemli bir kısmı dağlık kesimlere uzanan yaylalar üzerinde bulunmaktadır. İçikli Üçin yerleşmesi 1337 m. yükseklikte yer almaktadır ve bu haliyle bölgedeki en yüksek yerleşmelerden birisi durumundadır. Ahır Dağı kitlesinin güney eteklerindeki Çalca Asarın Tepe (1331 m.), Kumalar Dağı'nın batı eteklerinde yer alan Bektaş Höyük Tepe (Karahöyük, 1188 m.), Akin Üçin (1160 m.) dağlık alanlardaki diğer önemli yerleşmelerdir.

Bu yerleşmelerin birkaç ana özelliği vardır. Bunlardan birisi sözünü ettiğimiz coğrafi konumlarıdır. Yerleşmelerin tarihi doğal yolları, dağ geçitleri vasıtasıyla birbirine bağladıkları düşünülebilir. Örneğin Çalca Asarın Tepe, Büyük Sincanlı Ovası ile Hocalar kesiminde dağ yolları arasındaki bağlantıyı sağlamış olabilir (Res. 2). Bu yerleşme aynı zamanda güneyindeki ana yol üzerinden Uşak kesimine uzanan yolla da ilişkili olmalıdır. Nitekim hemen sınırdaki Sivasslı İlçesi Serçikler yerleşmesi³⁸ ve Çalca Asarın Tepe buluntuları arasındaki yakın benzerlik bu bağlantıya işaret etmektedir.

İçikli-Üçin yerleşmesi de benzer özellikler taşır. Bu yerleşme Kali Çayı'nın güneydoğusundaki dağlık kesimde yer alır. Üçin yerleşmesi İçikli Köyü çevresinden kuzeydoğuya doğru uzanan yolun üzerindedir (Res. 2). Yol Üçin'den sonra Bozan ve İnli'ye ve buradan da Karamıkkaracaören'e uzanır. Yukarıda Afyonkarahisar Müzesi'ne Devederesi çevresinden gelen figürinden söz etmiştik. Devederesi kesimi Üçin yerleşmesinin yaklaşık olarak 20 km. kuzeydoğusundadır ve olasılıkla sözünü ettiğimiz bu yolun üzerindedir.

30 Mellaart 1970, 358-359, Pl. 109: 2, 13, 17, Level I, ECA; 374-375, Pl. 118, Level I, ECA; Duru 1994, Levha 105: 7; 109: 3; 113: 10; 119: 1; 123: 1; 125: 3, 10-9. kat, EKÇ; Levha 139: 8; 145: 8; 148: 6, 8. kat, EKÇ; Levha 154: 1-5, 8. kat, EKÇ; Levha 161: 8; 165: 2; 171: 1-5, 7. kat, EKÇ; Duru-Umurtak 2005, 86, Levha 6, KB, mal 6 çanak çömleği; Levha 85: 2-4; 86: 2, 4-5; 88: 1-4; 90: 5, 8-9, KB, mal 6 çanak çömleği; Levha 94: 1, KB, mal 8 çanak çömleği, EKÇ; Mellaart 1961, 170, fig. 6: 1-12; Duru 2008, 76, Res. 131 a, b.

31 Derin 2007, I, 378 vd.; II, 374, fig. 5-6.

32 Efe 2001, 48, 54, 74, 124, Plate XIV: a; Efe 1990, 69 vdd., fig. 17.

33 Abay-Dedeoğlu 2007, 278 vd, 286, Res. 4.

34 French 2005, 6, fig.003: 15-17, Layer 3, ECA. Canhasan'da benzer formda, ancak boya bezemesiz ve farklı bezeme türlerinde örnekler için bk. 94, fig.015: 2-5, Layer 2B, Trans. Ayrıca bk. 153, fig.074: 1-7, Layer 2B, Trans.; 171, fig.092, Layer 2B, Trans.

35 Efe 1995, 108, 113, Res. 3: 6.

36 Mellaart 1961, 179, fig. 11: 1-3, 5, 7, ECA; 180, fig. 12: 1-3, 5-13, 14-17, ECA; 182, fig. 13: 11-12, ECA.

37 Garstang 1953, 60-61, fig. 36, Level XXIV, Proto Chalcolithic; 86-93, fig. 52: 3, 11-24, 29-35, 40; fig. 54: 8, 16, Level XXIII; fig. 55: 23, Level XXII, ECA.

38 Özdoğan 1999, 169.

Bu yerleşmelerden ovalık alanlarda yer alanların bir kısmı doğal yükseltiler ve tarihi doğal yollar üzerindedir (Hallaç Ören Önü gibi). Ovalık kesimlerde yer alan yerleşmelerin önemli bir bölümü doğal yollarla ilgilidir (Pani, Eyice ve Hallaç Ören Önü gibi).

İçikli-Üçin'de bulunan figürinin benzerlerine Konya'da Çumra-Çatalhöyük, Beyşehir-Çukurkent, Yalvaç, Burdur çevresi yerleşmeleri, Beycesultan, Uşak-Banaz başta olmak üzere geniş bir alanda rastlanmaktadır³⁹. Bu durum, sözü edilen geniş alanın Burdur Bölgesi kadar gelişmiş kültürlerle vatanlık yaptığının işaretidir. Nitekim J. Mellaart'ın sözünü ettiği Beycesultan ve Khios'da Ayio Gala yerleşmeleri buluntuları bu figürinlerin yayılımının Batı Anadolu Bölgesi çevresinde de geniş bir alana kadar uzandığını göstermektedir. Bizim düşüncemiz Uşak-Afyonkarahisar ve hatta Denizli çevresinin şimdiye kadar fazla araştırılmamış olduğudur. Yüzeysel araştırmalarını yürüttüğümüz Afyonkarahisar buluntuları buna bir örnektir. Bu bölgede 11 yıldır yaptığımız araştırmalar, burasının sadece geçiş kültürleri özelliği göstermediğini ortaya koymaktadır. Afyonkarahisar'ın çevrelediği alanda çok sayıda kapalı havza bulunmaktadır. Her bir havza yakın çevreyle ilişki içerisinde olduğu kadar kendi içinde de özgün kültürel özellikler göstermektedir. Bu yüzden İçikli-Üçin'de ele geçirilen figürinleri sadece Burdur Bölgesi malzemesi çevresinde ele almanın yanlış olacağı kanaatindeyiz. Sinanpaşa-Sandıklı-Şuhut hattındaki diğer Neolitik/Kalkolitik Çağ buluntuları da buna işaret etmektedir.

Bölgedeki araştırmalarda tespit edilen seramiklerin kalitesi, Afyonkarahisar yerleşmelerinin bilim dünyasında iyi tanınmadığını göstermektedir. Bölgenin kendine has boya bezeme geleneğinin yanı sıra, çevre bölgelerdeki boyama geleneği ile ilgili de çok sayıda ve kaliteli çanak-çömlek örneği görülmektedir. Bu durum, bölgede, önemli bir merkezde ayrıntılı bir arkeolojik kazı yapılmasıyla daha da açıklığa kavuşacaktır. Şimdilik üzerinde GNÇ/EKÇ ile ilgili malzemeye rastlamasak da, Bolvadin İlçesi'nin güney girişinde yer alan Üçhöyük yerleşmesinin, bu bölgenin kronolojisini en güzel şekilde vereceğini düşünmekteyiz. Tarafımızdan bu yerleşmede M.Ö. II. binyıl, Hellenistik ve Roma kültür dokularının daha erken dönemlerle ilgili tabakaları örttüğü düşünülmektedir. Çünkü Üçhöyük, bölgedeki tarihi doğal yolların en önemli kesişme noktalarından birisi üzerindedir ve olasılıkla burada yapılacak bir kazı, Neolitik Çağ'a kadar gidecek bir tarihsel süreci ortaya çıkaracaktır⁴⁰.

Katalog

Res. 6

Kazı Envanter No: 1, Eserin Adı: Figürin başı, Eserin Yapıldığı Madde: Pişmiş toprak, Eserin Devri: Erken Kalkolitik Çağ, Ölçüleri (Yükseklik): 3,1 cm, Ölçüleri (Gövde genişlik): 1,5 cm, Kazıda Bulunduğu Yer: Şuhut İlçesi, İçikli Köyü Üçin Höyüğü, Tanımı: Açık soluk kırmızı hamurlu, kırmızı astarlı ve ačkılı, ince kumlu, ince uzun silindirik başlı kazıma olarak kaş, göz, ağız işlenmiş burun abartı şeklinde kulaklar belirgin saçlar ayrıntılı olarak kazıma olarak betimlenmiştir. Hamur 10R 6/2 (pale red), Astar: 10R 5/6 (red)

Res. 12

Sıra No: 1 (Buluntu No: 311.04.11.472): Ağız parçası. Kırmızımsı sarı hamur (7.5YR 6/6 reddish yellow); mika katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış ve iç yüzey çok soluk kahverengi astarlıdır (10YR 8/3 very pale brown). Dış yüzey bezemeleri kahverengidir (7.5YR 4/4 brown). Dış ve iç yüzey ačkılıdır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

³⁹ Bilgi 1980, 2 vd.; Umurtak 2008, 511 vd.

⁴⁰ Koçak 2004, 174. Üçhöyük yerleşmesinde 2002 ve 2012 yıllarında yaptığımız çalışmalarda elde ettiğimiz sınırlı sayıda ve fakat çok kaliteli işçilik gösteren İTÇ çanak-çömlek parçaları bu durumu desteklemektedir.

Sıra No: 2 (Bulutlu No: 311.04.11.784): Ağız parçası. Kırmızimsı sarı hamur (5YR 6/6 reddish yellow); mika, mineral, az oranda kireç katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış ve iç yüzey çok soluk kahverengi (10YR 8/3 very pale brown) astarlıdır. İç yüzey bezemeleri kırmızıdır (2.5YR 4/6 red). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 3 (Bulutlu No: 311.04.11.473): Ağız parçası. Kahverengi hamur (7.5YR 5/4 brown); az oranda mika, mineral, taşçık katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey çok soluk kahverengi (10YR 8/3 very pale brown), iç yüzey açık kahverengi (7.5YR 6/4 light brown) astarlıdır. Dış yüzey bezemeleri kahverengidir (7.5YR 5/4 brown). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 4 (Bulutlu No: 311.04.12. 719): Ağız parçası. Koyu gri hamur (10YR 4/1 dark gray); çok az kireç, mika katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey çok soluk kahverengi (10YR 8/3 very pale brown), iç yüzey kırmızimsı sarı (7.5YR 6/6 reddish yellow) astarlıdır. Dış yüzey bezemeleri kırmızimsı kahverengi renktir (5YR 4/4 reddish brown). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 5 (Bulutlu No: 311.04.11.396): Dip parçası. Çok koyu gri hamur (7.5YR 3/1 very dark gray); az oranda mika katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey çok soluk kahverengi (10YR 8/2 very pale brown), iç yüzey açık kahverengi (7.5YR 6/4 light brown) astarlıdır. Dış yüzeyde bezemeleri kırmızimsı kahverengidir (2.5YR 4/4 reddish brown). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 6 (Bulutlu No: 311.04.12. 724): Ağız parçası. Sarımsı kırmızı hamur (5YR 5/6 yellowish red); çok az mika, kireç katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey pembe (5YR 8/4 pink), iç yüzey kırmızı (2.5YR 5/6 red) astarlıdır. Dış yüzey bant bezemeleri kırmızimsı kahverengi renktir (5YR 4/4 reddish brown). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 7 (Bulutlu No: 311.04.11.1003): Ağız parçası. Pembemsi gri hamur (5YR 6/2 pinkish gray); mika, taşçık katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey çok soluk kahverengi (10YR 8/3 very pale brown), iç yüzey açık kırmızimsı kahverengi (5YR 6/4 light reddish brown) astarlıdır. Dış yüzey bezemeleri kırmızimsı kahverengidir (2.5YR 4/4 reddish brown). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 8 (Bulutlu No: 311.04.12. 721): Ağız parçası. Koyu gri hamur (7.5YR 4/1 dark gray); çok az mika katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey çok soluk kahverengi (10YR 7/3 very pale brown), İç yüzey açık kahverengi (7.5YR 6/4 light brown) astarlıdır. Dış yüzey bezemeleri koyu kırmızimsı kahverengi renktir (2.5YR 3/4 dark reddish brown). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 9 (Bulutlu No: 311.04.12. 718): Ağız parçası. Koyu grimsi kahverengi hamur (10YR 4/2 dark grayish brown); çok az kireç, mika katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey çok soluk kahverengi (10YR 8/3 very pale brown), iç yüzey kahverengi (10YR 5/3 brown) astarlıdır. Dış yüzey bezemeleri kırmızı renktir (2.5YR 4/6 red). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Res. 13

Sıra No: 10 (Bulutlu No: 311.04.12. 722): Gövde parçası. Çok koyu gri hamur (10YR 3/1 very dark gray); çok az taşçık, kireç, mika katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey çok soluk kahverengi (10YR 7/3 very pale brown), İç yüzey çok soluk kahverengi (10YR 6/3 very pale brown) astarlıdır. Dış yüzey bezemeleri kırmızimsı kahverengi renktir (5YR 4/4 reddish brown). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 11 (Bulutlu No: 311.04.12. 720): Gövde parçası. Koyu kahverengi hamur (7.5YR 5/6 strong brown); çok az kireç, mika katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış ve iç yüzey çok soluk kahverengi (10YR 8/3 very pale brown), Dış yüzey bezemeleri kırmızı renktir (2.5YR 4/6 red). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 12 (Buluntu No: 311.04.11.1002): Gövde parçası. Pembe hamur (7.5YR 7/4 pink); az oranda mika, taşçık, mineral katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey çok soluk kahverengi (10YR 7/3 very pale brown), iç yüzey pembe (7.5YR 7/4 pink) astarlıdır. Dış yüzey bezemeleri sarımsı kırmızıdır (5YR 5/6 yellowish red). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 13 (Buluntu No: 311.04.11.469): Gövde parçası. Sarımsı kırmızı hamur (5YR 5/6 yellowish red); mika, mineral, taş katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış ve iç yüzey çok soluk kahverengi astarlıdır (10YR 8/3 very pale brown). Dış yüzey bezemeleri kırmızımsı kahverengidir (2.5YR 4/4 reddish brown). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 14 (Buluntu No: 311.04.11.1001): Gövde parçası. Sarımsı kırmızı hamur (5YR 5/6 yellowish red); mika, mineral katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey çok soluk kahverengi (10YR 8/4 very pale brown), iç yüzey kahverengi (7.5YR 5/4 brown) . Dış yüzey bezemeleri kırmızımsı kahverengidir (2.5YR 4/4 reddish brown). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 15 (Buluntu No: 311.04.11.1005): Gövde parçası. Kırmızımsı sarı hamur (7.5YR 7/6 reddish yellow); mika, az oranda kireç katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey pembe (7.5YR 7/4 pink), iç yüzey kırmızımsı sarı (5YR 6/6 reddish yellow) astarlıdır. Dış yüzey bezemeleri kahverengidir (7.5YR 5/4 brown). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 16 (Buluntu No: 311.04.11.1004): Gövde parçası. Açık kahverengi hamur (7.5YR 6/4 light brown); mika, mineral, taşçık katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey soluk kahverengi (10YR 6/3 pale brown), iç yüzey kırmızı (2.5YR 4/8 red) astarlıdır. Dış yüzey bezemeleri kahverengidir (7.5YR 5/4 brown). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 17 (Buluntu No: 311.04.11.731): Gövde parçası. Kırmızımsı sarı hamur (7.5YR 7/6 reddish yellow); az oranda mika katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış ve iç yüzey çok soluk kahverengi (10YR 8/3 very pale brown) astarlıdır. Dış yüzey bezemeleri koyu kırmızı kahverengi (5YR 3/3 dark reddish brown). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 18 (Buluntu No: 311.04.11.125): Ağız parçası. Gri hamur (5Y 5/1 gray); az oranda mika, taşçık katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey pembemsi beyaz (7.5YR 8/2 pinkish white), iç yüzey açık kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4 light reddish brown) astarlıdır. Dış yüzey bezemeleri kırmızımsı kahverengidir (5YR 4/4 reddish brown). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 19 (Buluntu No: 311.04.11.159): Gövde parçası. Kahverengi hamur (7.5YR 5/4 brown); az oranda mika katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey pembe (7.5YR 5/8 pink), iç yüzey açık kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4 light reddish brown) astarlıdır. Dış yüzey bezemeleri sarımsı kırmızıdır (5YR 5/6 yellowish red). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 20 (Buluntu No: 311.04.11.985): Gövde parçası. Sarımsı kırmızı hamur (5YR 5/6 yellowish red); mika, mineral, katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey pembemsi gri (7.5YR 7/2 pinkish gray), iç yüzey açık kırmızı (2.5YR 6/6 light red) astarlıdır. Dış yüzey bezemeleri kırmızıdır (10R 4/6 red). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Res. 14

Sıra No: 21 (Buluntu No: 311.04.11.150): Gövde parçası. Kırmızımsı sarı hamur (5YR 6/6 reddish yellow); mika, mineral katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey pembe (5YR 7/3 pink), iç yüzey açık kırmızı (10R 6/6 light red) astarlıdır. Dış yüzey bezemeleri koyu kırmızıdır (10R 3/6 dark red). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 22 (Buluntu No: 311.04.11.384): Gövde parçası. Pembe hamur (7.5YR 7/4 pink); mika, mineral katkılı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey pembe (7.5YR 7/4 pink), iç yüzey kahverengi (7.5YR 5/4 brown) astarlıdır. Dış yüzey bezemeleri kırmızıdır (10R 4/8 red). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra : 23 (Buluntu No: 311.04.11.166): Gövde parçası. Kahverengi hamur (7.5YR 4/3 brown); mika katkı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey pembe (7/5YR 8/4 pink), iç yüzey açık kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4 light reddish brown) astarlıdır. Dış yüzey bezemeleri soluk kırmızıdır (10R 4/4 weak red). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 24 (Buluntu No: 311.04.11.164): Gövde parçası. Kırmızımsı sarı hamur (5YR 6/6 reddish yellow); az oranda mika katkı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey kırmızımsı sarı (5YR 6/6 reddish yellow), iç yüzey açık kahverengi (10R 6/4 light brown) astarlıdır. Dış yüzey bezemeleri soluk kırmızıdır (10R 4/4 weak red). Dış ve iç yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Sıra No: 25 (Buluntu No: 311.04.11.1006): Gövde parçası. Pembe hamur (5YR 8/4 pink); mika, mineral katkı, ince kumlu, sık dokulu ve serttir. Dış yüzey kırmızı (10R 5/8 red), iç yüzey pembe (5YR 8/4 pink) astarlıdır. Dış yüzey bezemeleri koyu kırmızıdır (10R 3/4 dusky red). Dış yüzey açıktır. Elde yapılmış ve iyi pişmiştir.

Kaynakça ve Kısaltmalar

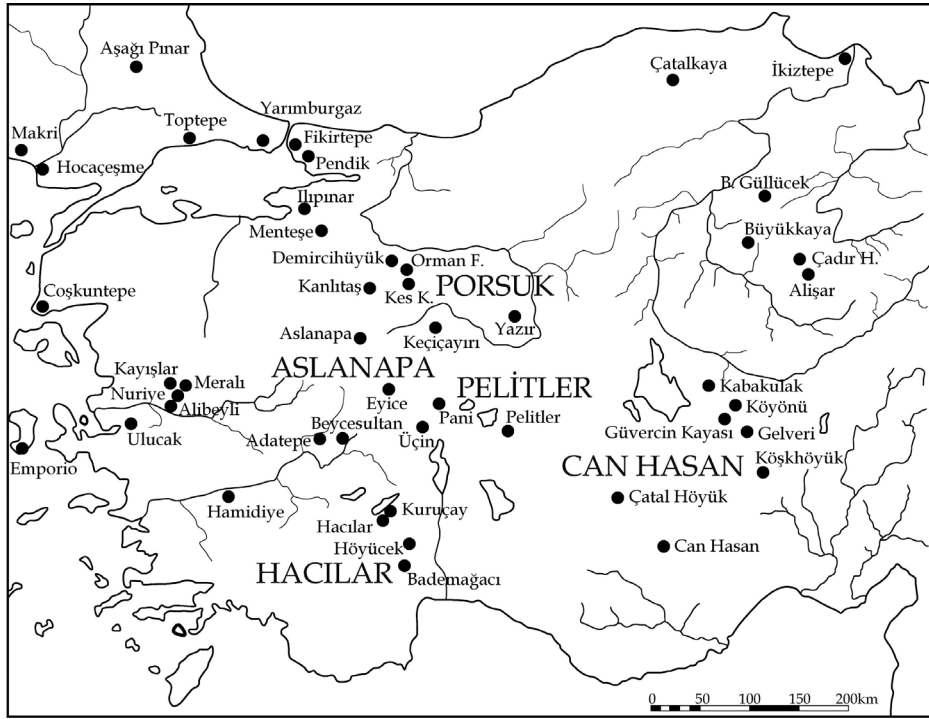
- Abay – Dedeoğlu 2007 E. Abay – F. Dedeoğlu, “2005 Yılı Çivril Ovası Yüzey Araştırması”, AST XXIV.1 (2007) 277-292.
- Bilgi 1980 Ö. Bilgi, “Yeni Bulunmuş Eserlerin Işığında Anadolu’da Bronz Çağı Öncesi İnsan Figürinleri Hakkında Yeni Gözlemler”, Belleten XLIV-173, 1980, 1-24.
- Çilingiroğlu v.d. 2004 A. Çilingiroğlu – Z. Derin – E. Abay – H. Sağlamtimur – İ. Kayan, Ulucak Höyük Excavation Conducted Between 1995 and 2002 (2004).
- Derin 2007 Z. Derin, “Yeşilova Höyüğü”, Anadolu’da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa’ya Yayılımı Türkiye’de Neolitik Dönem, Yeni Kazılar, Yeni Bulgular, M. Özdoğan – N. Başgelen (ed.) (2007) 377-384.
- Duru 1994 R. Duru, Kuruçay Höyük I, 1978-1988 Kazılarının Sonuçları Neolitik ve Erken Kalkolitik Çağ Yerleşmeleri, Results of the Excavations 1978-1988 the Neolithic and Early Chalcolithic Periods (1994).
- Duru 2008 R. Duru, M. Ö. 8000’den M. Ö. 2000’e Burdur-Antalya Bölgesi’nin Altıbin Yılı (2008).
- Duru – Umurtak 2005 R. Duru – G. Umurtak, Höyücek, 1989-1992 Yılları Arasında Yapılan Kazıların Sonuçları, Results of the Excavations 1989-1992 (2005).
- Efe 1990 T. Efe, “An Inland Anatolian Site with Pre-Vin a Elements: Orman Fidanlığı, Eskişehir”, Germania 68, 1990, 67-113.
- Efe 1995 T. Efe, “İç Batı Anadolu’da İki Neolitik Yerleşme: Fındık Kayabaşı ve Akmacık”, in Memoriam İ. M. Akyurt – B. Devam Anı Kitabı, A. Erkanal v.d. (ed.) (1995) 105-114.
- Efe 2001 T. Efe, “The Settlement, Its Architecture and Pottery”, The Salvage Excavations at Orman Fidanlığı, A Chalcolithic Site in Inland Northwestern Anatolia, T. Efe (ed.) (2001) 1-125.
- Efstratiou 1993 N. C. Efstratiou, “New Prehistoric Finds from Western Thrace, Greece”, Anatolica. Special issue on Anatolia and the Balkans Symposium XIX (1993) 33-46.
- French 2005 D. French, Canhasan I: The Pottery, Canhasan Sites 2 (2005).
- Hood 1981 S. Hood, Excavations in Chios 1938-1955. Prehistoric Emporio and Ayio Gala I (1981).
- Koçak 2004 Ö. Koçak, “Afyon Bolvadin Yüzey Araştırmaları 2002 (Neolitik Çağdan İlk Tunç Çağına Kadar)”, AST XXI.1 (2004) 173-184.
- Koçak 2006 Ö. Koçak, “Afyon İli ve İlçeleri Yüzey Araştırmaları 2004”, AST XXIII.1 (2006) 83-94.
- Koçak 2010 Ö. Koçak, “Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2008 Yılı Yüzey Araştırması”, AST XXVII.2 (2010) 287-312.
- Koçak 2011 Ö. Koçak, “Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2009 Yılı Yüzey Araştırmaları”, AST XXVIII.2 (2011) 181-200.
- Koçak 2012 Ö. Koçak, “Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2010 Yılı Yüzey Araştırması”, AST XXIX.1 (2012) 231-261.
- Koçak – Bilgin 2010 Ö. Koçak – M. Bilgin, “Afyonkarahisar’da İki Önemli Geç Neolitik/Erken Kalkolitik Dönem Yerleşme Yeri: Eyice ve Pani Höyük”, TÜBA-AR 13, 2010, 23-38.

- Koçak – Işık 2007 Ö. Koçak – A. Işık, “2005 Yılı Afyonkarahisar İli ve İlçeleri Arkeolojik Yüze Araştırması”, AST XXIV.1 (2007) 357-380.
- Mellaart 1958 J. Mellaart, “Excavations at Hacılar. First Preliminary Report”, AS VIII, 1958, 127-156.
- Mellaart 1959 J. Mellaart, “Excavations at Hacılar: Second Preliminary Report, 1958”, AS IX, 1959, 51-65.
- Mellaart 1961 J. Mellaart, “Early Cultures of the South Anatolian Plateau”, AS XI, 1961, 159-184.
- Mellaart 1980 J. Mellaart, Excavations at Hacılar I-II (1970).
- Özdoğan 1999 M. Özdoğan, “Northwestern Turkey: Neolithic Cultures in Between the Balkans and Anatolia”, M. Özdoğan – N. Başgelen (ed.), Neolithic in Turkey the Cradle of Civilization, New Discoveries (1999).
- Umurtak 2008 G. Umurtak, “Yalvaç Müzesi’ndeki İki Ana Tanrıça Figürininin Düşündürdükleri”, Muhibbe Darga Armağanı, T. Tarhan – A. Tibet – E. Konyar (ed.) (2008) 511-516.

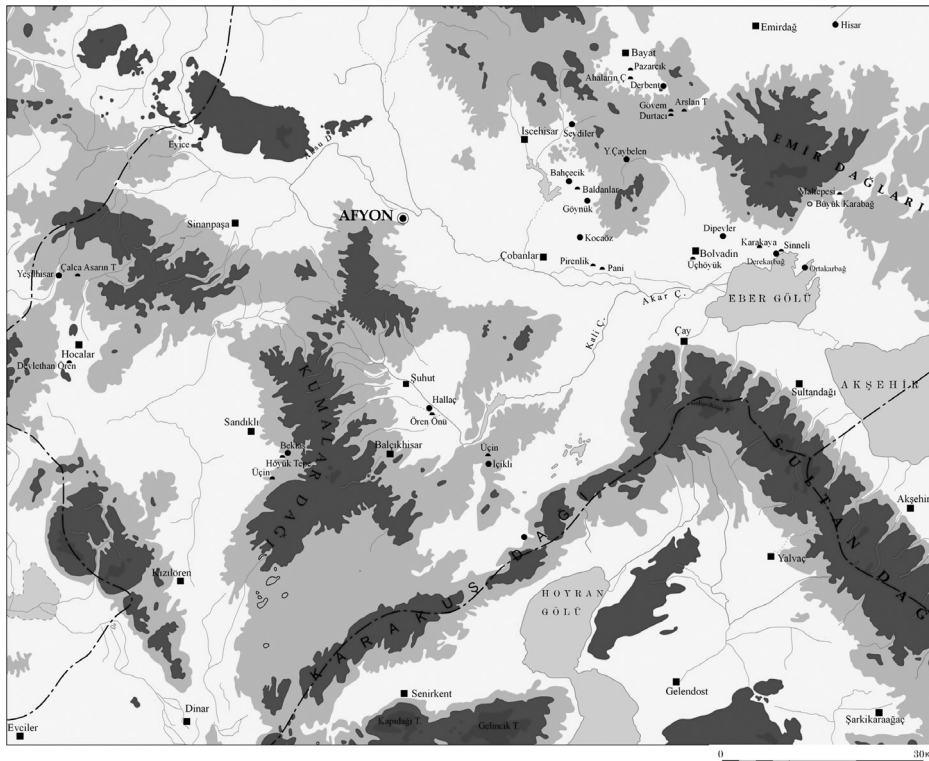
Abstract

New Observations on the Prehistory of West Anatolia in the Light of the Findings at Afyonkarahisar Üçin Settlement

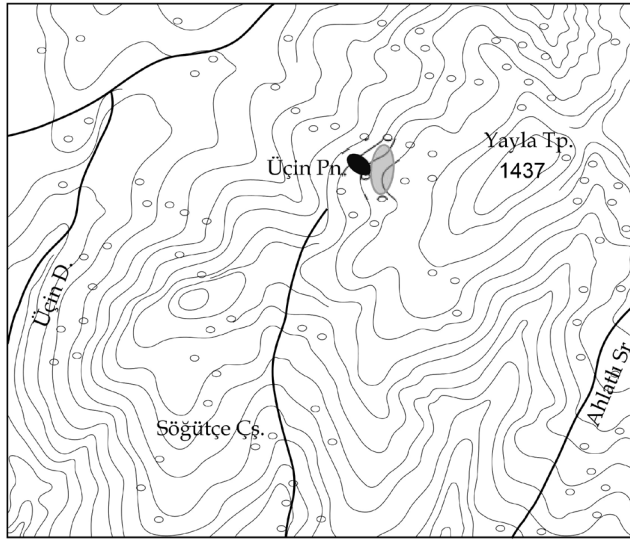
The archaeological surveys conducted with the provincial borders of Afyonkarahisar between 2002-2012 suggest that the number of the Neolithic and Chalcolithic settlements is substantially higher than we expected. The geographical formations within inland mid-western Anatolia are the most important element impacting its cultural situation. The region contains large and small plains that are divided by the mountain chains. The Şuhut district, where we have carried out our research, is located in the southern part of the region and has natural extensions to the Lakes region. The İçikli-Üçin settlement is an important center that represents the early cultures of this region. This settlement is regarded as a plateau settlement and located on a point that can reach the Çay district or the Lakes region either through Afyon-Dinar or the mountainous region. The largest part of the pottery that has been found can be dated to the ECA. Its decorations with light or dark reddish brown or dark reddish brown on white or cream coat are dominant. An important amount of the decorations belong to bowls and ceramics, and the decorations are mostly shaped with triangles, interlocked lozenges, vertical line sets or concentric semicircles. A figurine found in the Üçin settlement is an important find for plastic arts in this area. This figurine along with the figurines brought from İçikli village and the Çay Devederesi region are now displayed in the Afyonkarahisar Museum. They represent a tradition belonging to inland mid-western Anatolia. We see the closest examples of such figurines in examples from the Beycesultan and Lakes regions. These findings contribute to our understanding of the cultures of mid-western Anatolia.

Res. 1 Anadolu'nun batısında bazı Neolitik ve Kalkolitik Dönem yerleşmeleri ve kültür bölgeleri (Efe 2001, 51, 62 Map 1-2)

Res. 2 Afyonkarahisar çevresinde bazı Neolitik ve Kalkolitik Dönem yerleşmeleri

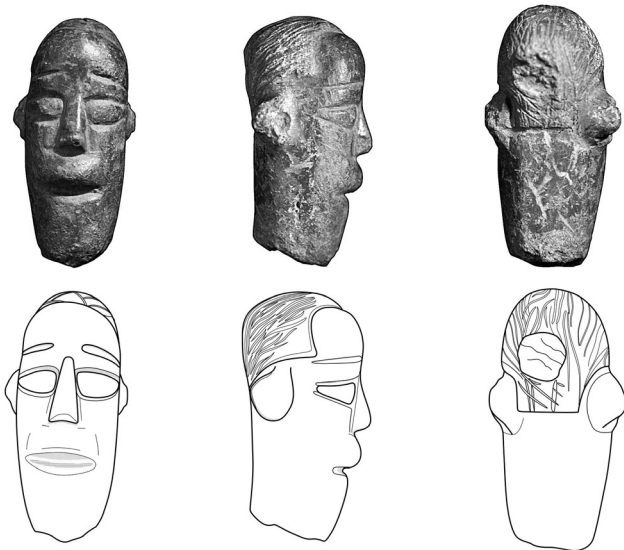

Res. 3

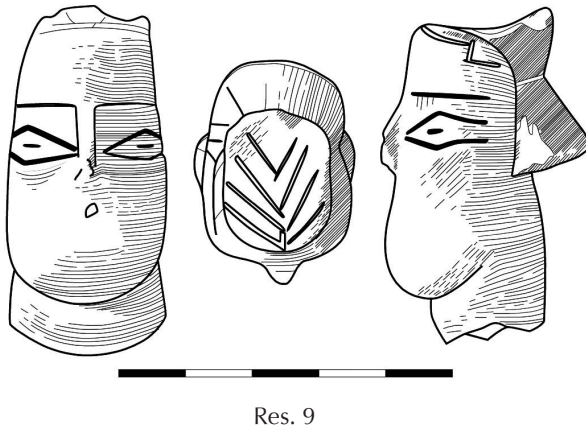
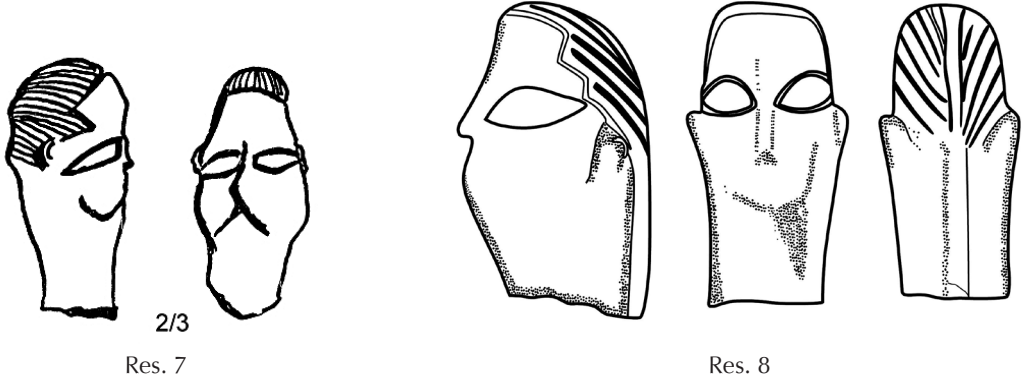

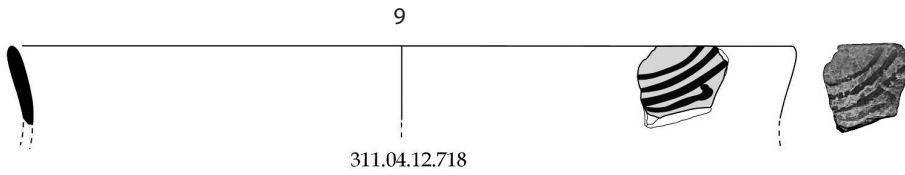
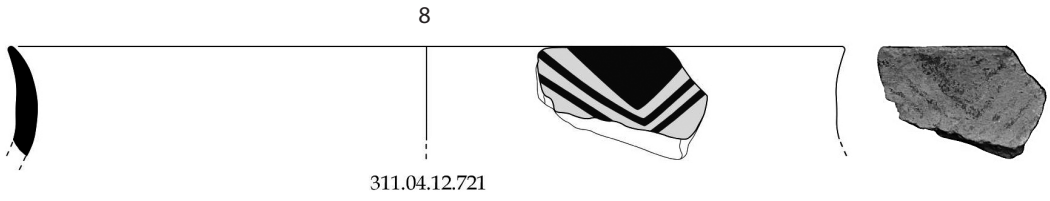
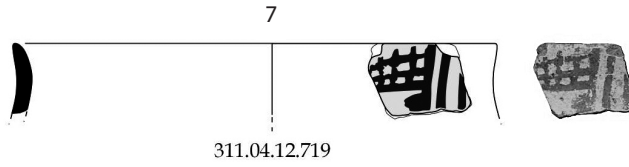
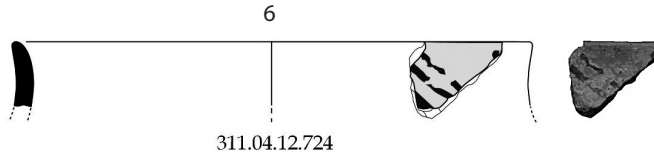
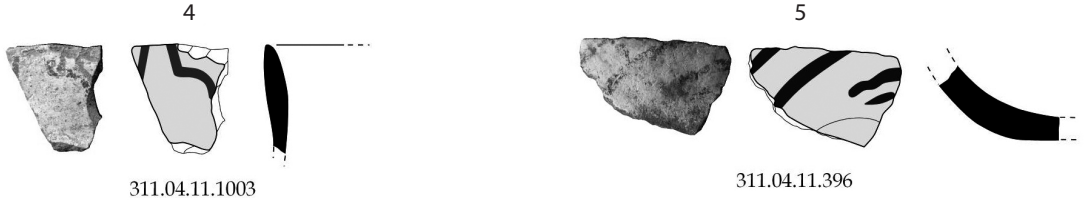
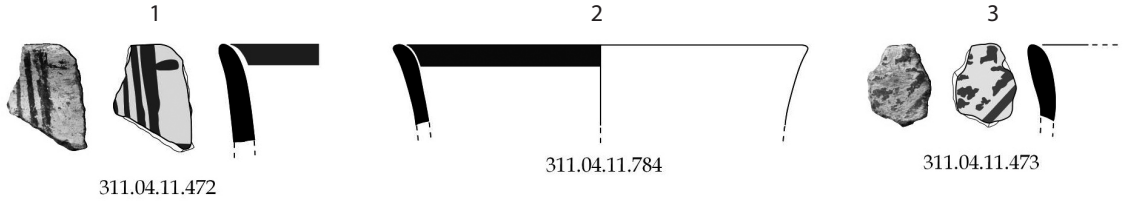
Res. 5

Res. 4

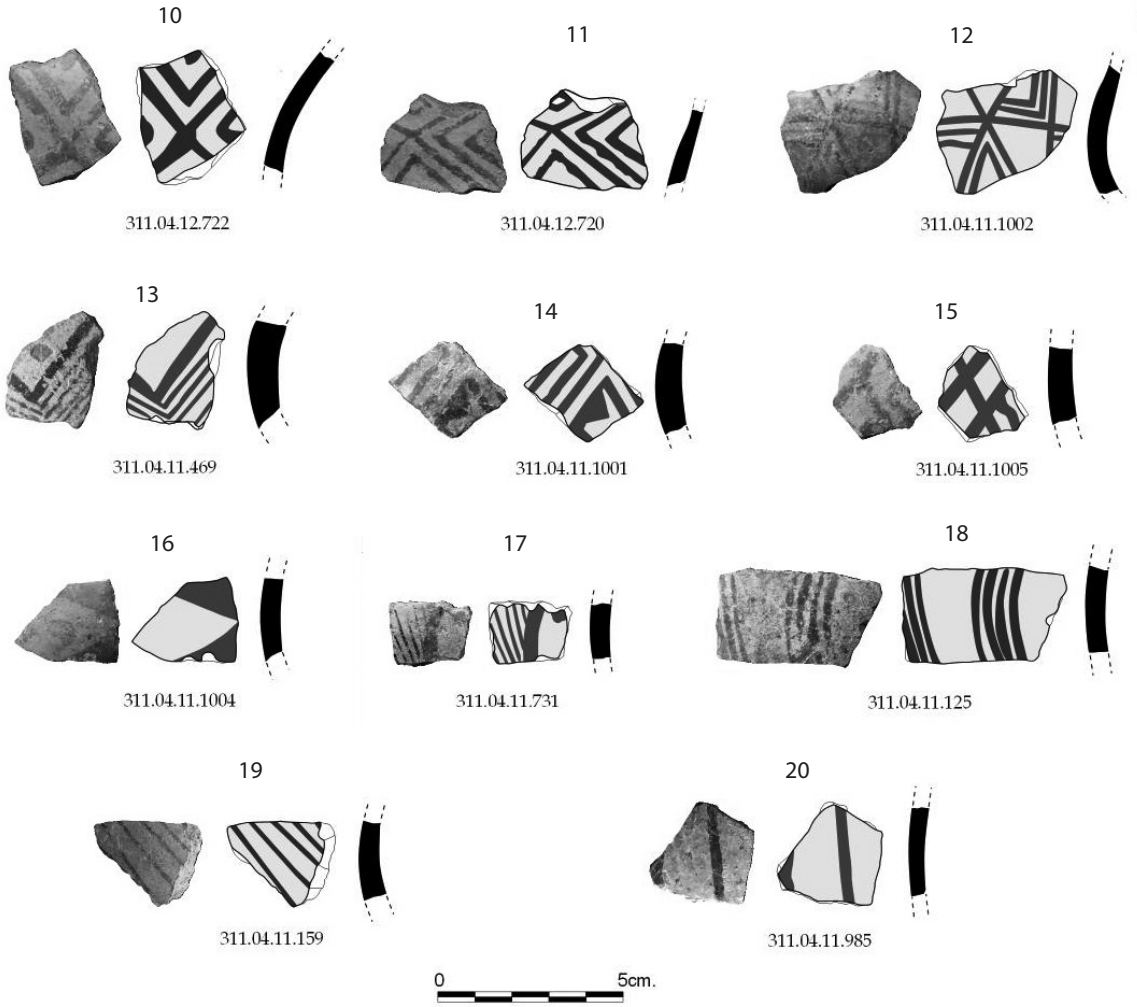

Res. 6

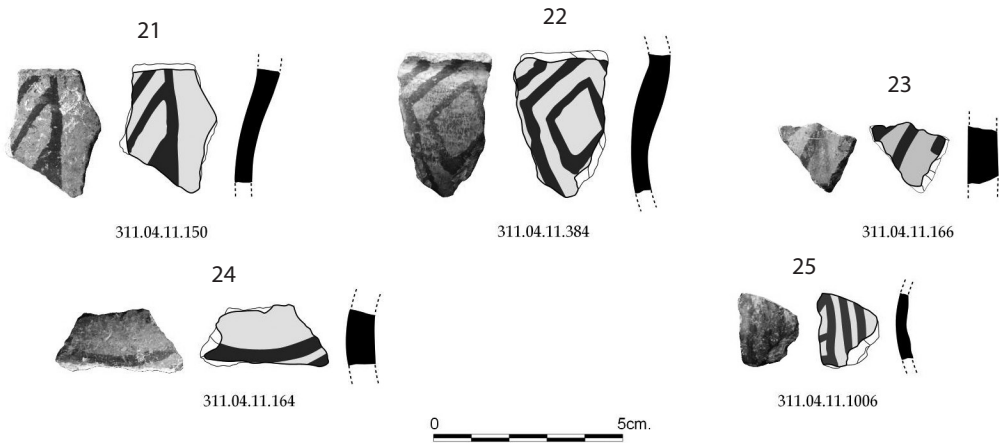

Res. 12

Res. 13

Res. 14